

**Олександр Жовна,
Кульгава Русалка**
(Суто приватний епізод)

Коли надвечір старий Корній плентався городом до берега, горблячись під довгим покрученим веслом, чиясь голова неодмінно кричала йому через паркан: «Глядіть, діду, коли б вас русалки не залоскотали!». І реготала.

Можливо, через те Корній, як завжди, вирушав трусити ятери, коли вже зовсім смеркло, аби ніхто не чіплявся.

Схожа на стару печерицю дідова хата, що сиділа, сиділа серед луків — та й прилягла-притомилась, була найближче до річки. У кінці дідового городу блищала невелика саджалка, де старий змайстрував дерев'яну кладку з драбиною, щоб зручно спускатися у воду. Саме з тих пір саджалка і стала зватись купальнею його імені. Тут же Корній припинав човна. Вузький прохід в очереті з'єднував купальню ще з одним плесом, де дід ставив свої ятери. З рясною сивою бородою, у білій полотняній сорочці, дід Корній світився серед ночі, мов фосфорний, або ж, якби було так, що тієї ночі у човні мав розквітнути кущ жасмину, то ніхто б і не подумав вагатися, що саме так воно й сталось. Над водою туман насотав білої вати, і дід, час від часу, занурював у ту вату свої лапаті руки, що здавались незграбно зтяпаними з рудої глини якимось невдахою гончарем, який, певно, з похмілля, задрімав та й залишив їх на осонні, від чого вони потріскались глибокими тріщинами, мов висохлий ґрунт пустелі. Отож, коли необізнані комарі сідали на ті руки, то, повештавшись по їхній рапатій поверхні, згодом відлітали ні з чим. Дід перехилився через борт, щоб витягти ятір, і його сива борода неодмінно вмочувалась у темну воду. Тоді мимоволі думалось: «Хоч би ото яка така річкова чортівня не вхопила старого за бороду та й не стягла, чого доброго, з човна». Надто вже старий був Корній, а тому повільно, не поспішаючи, здійснював він свою справу, ніби одержував від того насолоду. Туману над плесом згодом збільшувалось, і тепер, дивлячись на старого, вже не можна було впевнено сказати — дід то сидить, чи просто клубок туману, що виснувався в горбик.

Тієї ночі дно Корнієвого човна вкрили кілька чималих, майже круглих карасів, що виблискували, мов величезні циганські сережки. Старий поглядав на них і щось вдоволено бурмотів. Стояла чудова липнева ніч. І хоча ятери були вже всі вибрані, Корнію чомусь не хотілося пливти до берега. Задерши голову, старий втупився в якусь далеку зірку, що миготіла Бог зна де у чорному небі, і замріявся.

Минув час, перш ніж Корній облишив ту зірку, поступово притих і насторожився. В якусь мить йому здалося, чи то почулося, що там, за очеретом, де була його купальня, щось ніби хлюпочеться. Старий, дивуючись, взявся за весло. В кінці проходу, де вже поблискувало плесо його купальні, він ще раз занурив весло у воду — і враз завмер. Човен ткнувся у молоденький очеретець і зупинився.

— От тобі й маеш, — настільки слабко ворухнулися старечі уста, що слова ті заплутались у дідовій бороді, та так і не виборсались із неї. Всього у кількох замахах весла, біля його кладки, була русалка. Вона стояла на драбині так, що вода прикривала її ноги, ледь не дістаючи колін. Русалка мала вигляд молодої дівчини з довгим світлим волоссям, що спадало по спині нижче пояса. Крім того волосся більш нічого не ховало її тіла. Авжеж, вона була голою. Русалка стояла до Корнія спиною, і, по всьому, спускалась драбиною у воду. Вона ступила ще на один щабель нижче, і темна поверхня води, сягнувши русалці

вище колін, торкнулася стегон. Тієї ж миті вода здригнулась і соромливо відбігла хвильками. Русалка повернулася до води і те, що побачив старий нічною порою нічим не різнилось від того, як би перед ним була справжня молода дівчина, її бліде незасмагле тіло аж ніяк не узгоджувалось зі сподіваннями Корнія. «Все ж, як не як, річкова нечисть, то хай би вже зелена..., та й хвіст же..., а тут ноги... Хоча, ноги так собі, байдуженькі...».

Хтозна, може, воно й природно, що і в такі роки мужчина лишається, бодай хоч у душі, мужчиною і серед двох вражень страху та спокуси у подібних випадках переважає останнє.

Русалка нахилилася до води, занурила руки і хлюпнула собі на тіло. Далі вона зробила так ще кілька разів. Потім випросталася на повен зріст і, звівши до неба обличчя, якое протягне й тремтяче зітхнула. Мокре тіло її аж засяло-серед ночі, переливаючись під місячним сяйвом. З твердих білих грудей, що задерлись подібно до того, як задираються іноді курносі дівочі носики, скочувались і падали в темну-річку краплі. Під носом у Корнія заворушилися вуса і він щось прошавкав. Що саме — розібрати було неможливо, але про себе тієї миті старий подумав: «А що, якби, ото, взять, та й спробувати їх рукою? Взять, ото, та й у жменю ? ». І було б то з піввіку тому, мабуть що Корній так саме й зробив. Але тепер він стримався: «Одначе, ще чого доброго, залоскоче та й потягне у той річковий морок. Кричи тоді, лементуй, хто те почує?». І Корній, так ніби між іншим, махнувши в повітрі рукою, викреслив поперед себе хреста.

Тим часом, річкове створіння, що принагідно, як ви вже чули, мало чим відрізнялось від справжніх жінок, продовжувало існувати. Русалка знову нахилилася до води і обхлюпала собі тіло. Вона робила це, мовби виконуючи якийсь ритуал і, здається, щось шепотіла. З усього старому вдалося розчути лише два імені: Петра і Павла. Вони найчастіше повторювались.

«І чого б ото їй згадувати саме Петра з Павлом? — подумав Корній. — Хоча, чекай-чекай... завтра у нас що? Так-так-так, ну да, так і є — Петра і Павла, — Корній обережно почухав за вухом, — ти бачиш... Он воно що... Ти бачиш... А все ж гарна нечисть, нічого сказати. Білява така, ага, ловка, нівроку. Все ж щоб пощупати крихту, то й не гріх, ладно скроєна. Русалка, бач...».

Так думав старий Корній у свої чималі роки. І хоча на його віку русалки траплялись йому вперше, Корній ні на мить не сумнівався, що то саме вона й була. Можливо, коли тієї пори Корній зважив, що ніч по-своєму змальовує дійсність, ніж, скажімо, зображує її день, то хтозна, наскільки б твердою була його впевненість у тому, що бачили його очі. А коли б та русалка й справді явилась удень, та коли ж би убрати біле тіло її у той одяг, що вона носила звичайно, підібрати волосся та зазирнути в обличчя, заліплене ластовинням незалежно від пори року, то навіть Корній пізнав би в ній руду Леську, сусідську дівчину, або, як ще казали, кульгаву Леську, бо від народження у дівчини була пошкоджена нога. Навряд чи навіть Корній пожвавився б тоді подібним чином. Леська несказанно гнітилася як своїм каліцтвом, так і ластовинням, що було призначене для цілого гурту, а все ж дісталось їй одній. Тому дівчина завжди ховалась від людей, а як і з'являлась, була, завжди закутана, замотана, схована подалі у своє нехитре збіжжя. Єдиною подругою Леськи була стара собака Жучка. Навіть мати іноді соромилася своєї дочки, особливо на людях і майже зовсім відцуралась, коли у Леськи з'явилась маленька сестричка з чистим білявим личком і рівненькими ніжками. Коли Леська заглядала в колиску на те чисте біляве личко, то разом з почуттям ніжності вона відчувала ще й якоесь інше почуття тривоги, що стримувало її любов.

Здавалось, Леська не наважувалась простягти свою, в ластовинні, руку до того білого личка, аби часом не перебігло її ластовиння на нього та не забруднило. Важко сказати, навіть уявити, що відбувалося тоді там під нехитрим Лесьчиним вбранням, під рудими задертими грудьми, де сховалось, забилося подалі від усіх відлюдькувате Лесьчине серце, яке теж жадало материнського тепла, друзів, вражень, кохання, жаги. Крім того, у нього було ще й своє найзаповітніше бажання, мрія, яка пестила Леську в нічних думках і снах і водночас засмучувала й змушувала картатись, бо була такою далекою вдень, коли її ще далі відганяли люди, їхні очі — зневажливі, жалісливі, здивовані, байдужі, зверхні, злі, пихаті. О, як страшилась вона всіх тих очей. І лише одна стара Ївга, столітня баба, яку в селі звали відьмою, ставилась до Леськи по-доброму, ніби й не помічаючи її біди.

Саме Ївга нарадила Лесьці сьогоднішню ніч. Навчила, як і що слід робити. Всього раз на рік, на Петра і Павла, випадає та ніч. Відомо, що коли тієї ночі скупатися дівчині у річці, але без усякого одягу, та прочитати певну молитву, то невідомі таємні сили здійснюють чудо. Немало дівчат, що жадали стати вродливими, чи закохати у себе якогось парубка, приймали те таїнство. Хто зна, як те все ставало в пригоді їм і чи ставало. Але кажуть, хто надто вірив у незвичайність ночі, той все ж домагався свого. Звичайно, Лесьці було страшно іти поночі до річки, та ще й скинувши з себе одяг, лізти в темну воду. Проте, пам'ятаючи пораду старої Ївги ні на що не звертати уваги і твердо триматись своєї мети, Леська вирушила в ніч, до дідової купальні. То була остання надія, яка могла повернути їй маму, сестричку, радість, любов. Леська дивилася тепер у темну воду, де на незагнених глибині блимали зорі і морщився місяць, набирала в долоні прохолодної води і обливала своє руде тіло, шепочучи заповітну Ївжину молитву, до нестями, до запаморочення. І раптом, в якусь мить, справді сталося чудо. Леська помітила, як вода, спадаючи з тіла, забирає з собою в п'ятьмі її руде ластовиння. Вона змивала його, мов наліплений бруд, а тіло Лесьчине ставало чистим і білим, як обличчя маленької сестрички. Леська, не вірячи очам, підставляла до місяця і обдивлялась усі частини тіла, що здавалось тепер чужим, тіло, яке вона бачила лише в своїх бентежних снах, після яких не хотілося просинатись. Сталося чудо. І тепер уже не тільки Корній не впізнав би кульгаву Леську. Тіло її було чистим, молодим, принадним. Обличчя її, здавалось, теж змінилося. Щасливе, усміхнене, воно ніжилось під голубим сяйвом. Мов дитя, бавилась Леська з річковою водою, обливала тіло, обличчя, ніби було їй все мало, мало, певно, забувши про все на світі у своєму щасті. І враз Леська зойкнула. Заворожений Корній ненароком зронив весло, і воно, човгнувши об бік човна, хлюпнулось у воду. В ту ж мить Леська побачила у п'ятьмі велику сиву бороду. Дід Корній витріщився на річкову істоту і не знав чого чекати.

«Куди ж вона у берег?..» — все, що встиг подумати старий, перш ніж русалчина світла постать розтала в нічній млі.

З намоклої кладки у воду падали краплі.

— От тобі й маєш, — зітхнув зрештою Корній, — як марево... Наче й не було... От так-так... Бачиш, як воно буває... Але ж хто тепер в те повірить... А дівка нічого, от тільки кульгава. І чого б то русалкам кульгавити?.. — старий зітхнув знову, — ні, не повірять. Вже тепер знаю — не повірять... — і з досадою взявся за весло.

Ніхто не бачив, як добігла Леська городами до свого двору. Захекана, мокра, притиснувши до грудей свою одежину, вона влетіла в сіни і замкнула за собою двері. У хаті було тихо, всі вже давно спали. Надворі, за вікном, теж було тихо. Ніхто не гнався за

Леською. На порозі, у місячній плямі, сиділа Жучка і чухалась на всі боки, відбиваючись від ненависних бліх. Трохи заспокоївшись, Леська згадала про чудо. Але коли поглянула на своє тіло, безсило опустилася на лаву. Біля лави стояло відро з водою, в якому плавала жменя нічних зірок. Кілька теплих Лесьчиних сліз упали до тих зір. Потім вони упали на її руді коліна, на руки, густо-прегусто заліплені ластовинням. І було те все не у сні. Боячись розбудити маму і маленьку сестричку з білим личком, Леська не голосила, не примовляла, а лише тихо скиглила, мов цуценя, що забилося під лаву, і час від часу шепотіла невідомо до кого:

— Якби ви знали... Якби ви тільки знали...